

Ərşad Hüseynov

*“Digesta” hüquq nəşriyyatının direktoru,
hüquqşünas*

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI CİNAYƏT
MƏCƏLLƏSİNİN 263-1-Cİ MADDƏSİNİN TƏTBİQİ
PROBLEMLƏRİ: NƏQLİYYAT VASİTƏSİNİ İDARƏ
ETMƏK HÜQUQU OLMAYAN ŞƏXS KİMDİR?**

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 263-1-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayətin xüsusi subyektlərindən birinin - nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxsin anlayışının dəqiqləşdirilməsi problemi nəzərdən keçirilir. Mövcud istintaq və məhkəmə təcrübəsində yol-nəqliyyat hadisəsinin iştirakçısı olan sürücünün aşağıdakı dörd halda nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs sayılması ilə bağlı yekdil mövqe var: a) həmin şəxs nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququnu ümumiyyətlə əldə etməmiş olduqda; b) şəxs bu hüquqdan qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məhrum edilmiş olduqda; c) şəxsin bu hüququ qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada müvəqqəti məhdudlaşdırılmış olduqda; ç) şəxs sürücülük vəsiqəsinin kateqoriyasına uyğun olmayan nəqliyyat vasitəsini idarə etdikdə. Lakin şəxsə verilən sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddətinin bitmiş olduğu halda onun nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olan və ya olmayan şəxs hesab edilməsi ilə bağlı fikir ayrılığı mövcuddur. Problem ondadır ki, yol hərəkətinə dair qanunvericilik şəxsin sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddətinin bitmiş olduğu halda onun nəqliyyat vasitəsini idarə etməsini yolverilməz sayır. Müəllif hesab edir ki, bu məsələyə sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitmiş şəxsin sağlamlığının sürücülük üçün yararlı olub-olmaması nəzərə alınmaqla yanaşılmalıdır, çünki beynəlxalq və milli qanunvericiliyə əsasən, sürücülük vəsiqəsinin müddətlə verilməsində başlıca məqsəd sürücünün sağlamlıq vəziyyətini dövrü olaraq yoxlamaqdır. Bu problemə tam aydınlıq gətirilməsi üçün müəllif təklif edir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 263-1-ci maddəsinə “Qeyd” əlavə olunmaqla nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxsə normativ anlayış verilməlidir.

Açar sözlər: *cinayət xarakterli yol-nəqliyyat hadisəsi; nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ; sürücü üçün irəli sürülən tələblər; sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti; nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri üçün tibbi əks-göstərişlər.*

Azərbaycan Respublikasının 5 aprel 2013-cü il tarixli, 597-IVQD sayılı Qanunu ilə Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə (bundan sonra CM) əlavə edilmiş 263-1-ci maddə nəqliyyat vasitəsini sərxoş vəziyyətdə, habelə nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmadan idarə edərək törədilmiş cinayət xarakterli yol-nəqliyyat hadisələrinə görə məsuliyyəti xeyli dərəcədə sərtləşdirmişdir. Qanunvericinin belə yanaşması məntiqlidir, çünki qeyd olunan hallarda şəxs özünün sürücülüklə bir araya sığmayan vəziyyətdə (sərxoş) olduğunu, yaxud nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququna malik olmadığını qabaqcadan bilir və buna məhəl qoymadan nəqliyyat vasitəsini idarə edərək yol-nəqliyyat hadisəsi törədir. Hər iki halda hadisəni törətmiş şəxsin

qanundakı aşkar qadağanı qəsdən pozmuş olması baş vermiş kriminal nəticəyə görə onun daha sərt cəzalandırılmasını şərtləndirir.

CM-in 263-1-ci maddəsi cinayət xarakterli yol-nəqliyyat hadisəsinin xüsusi subyekt tərəfindən törədilməsini nəzərdə tutur. Məlumdur ki, xüsusi subyekt tərəfindən törədilən cinayətlərdə şəxs həm cinayətin «müəllifidir», həm də əməlin ictimai təhlükəliliyini müəyyən edən sistemli elementlərdən biridir (3, 86). Xüsusi subyekt cinayətin subyektini üçün ümumi əlamətlərlə yanaşı, konkret normanın dispozisiyasında təsbit edilən xüsusi əlamətlərə də malik olmalıdır. CM-in 263-1-ci maddəsinin dispozisiyasında iki belə xüsusi əlamət göstərilir: 1) nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxsin alkoqollu içkilərin qəbulu, narkotik vasitələrdən, psixotrop maddələrdən və digər güclü təsir edən maddələrdən istifadə edilməsi nəticəsində sərxoş halda olması; 2) nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxsin nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququna malik olmaması. Məlumdur ki, cinayətin xüsusi subyektini xarakterizə edən əlavə əlamət müəyyən hallarda bəzi cinayət tərkiblərinin tövsif əlaməti kimi çıxış edir (4, 297). Deməli, yuxarıda göstərilən əlamətlərdən hər hansı birinin olmaması yol-nəqliyyat hadisəsinin CM-in 263-1-ci maddəsi üzrə tövsifini istisna edir.

Cinayət qanununun Xüsusi hissəsinin normalarının tətbiqində, ictimai təhlükəli əməlin tövsifində ən mühüm vəzifə bu əməlin əlamətlərinin konkret cinayət tərkibinin əlamətlərinə dəqiq uyğunluğunun müəyyən edilməsidir. Bu işin uğurlu və birmənalı olmasının vacib şərtlərindən biri isə Xüsusi hissənin normasının dispozisiyasında göstərilən tərkib əlamətlərinin hüquqi müəyyənlik xüsusiyyətinə malik olmasıdır. Hər bir qanunun və ya onun hər hansı bir müddəasının hüquqi müəyyənlik prinsipinə cavab verməsi olduqca vacibdir. Bunun təmin edilməsi üçün hüquq normaları birmənalı və aydın olmalıdır (1, 256).

Qeyd olunanlar CM-in 263-1-ci maddəsi üzrə məsuliyyət məsələsinin də həllində keçərlidir. Baş vermiş yol-nəqliyyat hadisəsinə bu maddə üzrə tövsif etmək üçün nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxsin sərxoş olması və ya nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs olması cinayət-prosessual qanunvericilikdə müəyyən olunan qaydada mötəbər sübutlarla təsdiq edilməlidir.

Tədqiqat mövzusunə uyğun olaraq həmin əlamətlərdən birini - nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququnun olmamasını nəzərdən keçirək. Zahirən hər şey kifayət qədər sadədir. «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 33-cü maddəsinin I hissəsinə əsasən, həmin maddənin II hissəsində nəzərdə tutulan yaş həddinə çatmış, sağlamlıq cəhətdən sürücülüyə yararlı, yol hərəkəti qaydalarını bilən, sürmə vərdişi və sürücülük vəsiqəsi olan hər bir fiziki şəxs Azərbaycan Respublikasının ərazisində nəqliyyat vasitələrini idarə etmə hüququna malikdir. Göründüyü kimi, istinad olunan norma nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququnun olması üçün şəxsin digər əlamətlərlə (qanunda nəzərdə tutulan yaş həddinə çatmaq; sağlamlıq cəhətdən sürücülüyə yararlı olmaq; yol hərəkəti qaydalarını bilmək; sürmə vərdişinə malik olmaq) yanaşı, müvafiq rəsmi sənədə – sürücülük vəsiqəsinə malik olmasını da təsbit edir. Sürücülük vəsiqəsi mexaniki nəqliyyat vasitələrini və tramvayı idarə etmək hüququnun mövcudluğunu təsdiq edən rəsmi sənəddir. Yalnız bu hüquqi formallığı rəhbər tutaraq demək olar ki, sürücülük vəsiqəsi olmayan şəxs nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxsdir. Amma məsələ bu dərəcədə sadə deyildir, çünki nəqliyyat vasitələrinin növünə və təyinatına görə sürücülük vəsiqələrinin kateqoriyaları fərqləndirilir. Bundan başqa, sürücülük vəsiqələrinin etibarlılıq müddəti məhduddur, habelə müəyyən hüquq pozuntularına görə nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması və bu hüquqdan müəyyən müddətə məhrum etmə də var. Bunları nəzərə alan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu özünün 15 noyabr 2013-cü il tarixli, «Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında» Qərarının 4-cü bəndində qeyd edir ki, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs dedikdə, həmin hüququ ümumiyyətlə əldə etməmiş və ya ondan qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məhrum olunmuş, habelə bu hüququ müvəqqəti məhdudlaşdırılmış şəxslərlə yanaşı, həm də müvafiq kateqoriyaya aid olan nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxslər başa düşülür (məsələn, yalnız «B» kateqoriyasına

aid olan avtomaşınları idarə etmək hüququna malik olub avtobusları idarə edən şəxslər). Plenumun həmin Qərarı nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququnun olmamasının dörd halına kifayət edəcək aydınlıq gətirmişdir. Həqiqətən də, həmin hallardan hər hansı birinin mövcudluğu yol-nəqliyyat hadisəsi törətmiş şəxsə qabaqcadan məlumdur və o, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququnun olmadığını, bu hüquqdan qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məhrum olunduğunu, bu hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılmış olduğunu, yaxud sürücülük vəsiqəsinin kateqoriyasına aid olmayan nəqliyyat vasitəsini idarə etdiyini dərk edir, qanunun bu vəziyyətdə nəqliyyat vasitəsini idarə etməyi qadağan etməsinə məhəl qoymadan nəqliyyat vasitəsini idarə edərək yol-nəqliyyat hadisəsi törədirsə, onun CM-in 263-1-ci maddəsi üzrə məsuliyyətə cəlb edilməsi heç bir şübhə doğurmayacaq.

Lakin qanunvericilikdə şəxsin nəqliyyat vasitəsini idarə etməsinin yolverilməz olduğu başqa bir hal da təsbit edilmişdir. «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 34-cü maddəsinin V hissəsinə uyğun olaraq hər bir şəxsə verilən sürücülük vəsiqəsinin konkret etibarlılıq müddəti vardır. Həmin müddət bitdikdən sonra sürücülük vəsiqəsi etibarsız sayılır və qanunvericiliklə müəyyən edilən qaydada onun sahibi vəsiqəsini dəyişdirməsə, belə şəxs sürücülük vəsiqəsi olmayan şəxs sayılacaqdır. Həqiqətən də, sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitmiş və onu dəyişdirməmiş şəxs formal hüquqi baxımdan sürücülük vəsiqəsi olmayan şəxsdir. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Kollegiyasının 12 yanvar 2012-ci il tarixli, Q1-001-12 sayılı Qərarı ilə təsdiq olunmuş «Yol hərəkəti qaydaları və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın təşkilinə dair» Təlimatın 5.10-cu bəndində qeyd olunur ki, sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti keçmiş şəxslər sürücülük hüququ olmayan şəxs qismində məsuliyyətə cəlb olunur. Təcrübədə bəzən sürücülük vəsiqəsinin konkret müddət üçün verilməsinə dair «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun yuxarıda istinad olunan müddəası, habelə adı çəkilən Təlimatın həmin norması rəhbər tutularaq sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti keçmiş şəxs cinayət xarakterli yol-nəqliyyat hadisəsi törətmiş olduqda onun CM-in 263-cü deyil, 263-1-ci maddəsi ilə məsuliyyətə cəlb edilməsinə cəhd edilir. Bu səbəbdən sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddətinin başa çatdığı halda şəxsin nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olan şəxs sayılıb-sayılmaması məsələsinə həm nəzəri baxımdan, həm də qanunvericilik qaydasında aydınlıq gətirilməsi zəruridir.

Həqiqətən də, kifayət qədər mübahisəli məqamdır: bir tərəfdən, şəxsin sürücülük vəsiqəsinin müddəti bitmişdir və yol hərəkətinə dair qanunvericilik belə şəxsin nəqliyyat vasitələrini idarə etməsinin yolverilməz olduğunu təsbit edir; digər tərəfdən, həmin şəxs sürücülük üçün irəli sürülən bütün tələblərə cavab verir və sadəcə olaraq onun bu hüququ təsdiq edən sənədinin etibarlılıq müddəti ötürülmüşdür.

Hesab edirəm ki, bu məsələyə həm beynəlxalq, həm də milli qanunvericiliyin müddəaları, sürücülük fəaliyyətinin mahiyyəti, habelə sürücülərə dair tələblər nəzərə alınmaqla aydınlıq gətirilməlidir.

«Yol hərəkəti haqqında» 1968-ci il Vyana Konvensiyasının 41-ci maddəsinin 3-cü bəndində deyilir ki, milli sürücülük vəsiqəsinin qüvvədə olma müddəti milli qanunvericilikdə məhdudlaşdırıla bilər. Deməli, beynəlxalq qanunvericilik sürücülük vəsiqəsinin qüvvədə olmasını müddətlə məhdudlaşdırmağı üzv dövlətlərin öhdəsinə buraxır. Buna uyğun olaraq, ölkəmizdə sürücülük vəsiqəsinin müddətli verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. «Yol hərəkəti haqqında» Qanunun 35-ci maddəsinin VIII hissəsinə təhlil etdikdə aydın olur ki, sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitdikdən sonra onun dəyişdirilməsinin iki qaydası nəzərdə tutulur: 1) şəxsin sağlamlığı barədə tibbi arayış təqdim edilməklə sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi; 2) belə tibbi arayış olmadan sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi. Fikrimcə, sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitdikdən sonra şəxsin nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olan və ya olmayan şəxs hesab edilməsi məsələsində əsas diqqət məhz bu məqama (tibbi arayışın tələb edilib-edilməməsinə) yetirilməlidir. Bunu aydın şəkildə dərk etmək üçün sürücüyə dair tələbləri nəzərdən keçirək.

1 aprel 1975-ci ildə Cenevrədə imzalanmış «Sürücülük vəsiqəsinin verilməsi və qüvvədə olmasına dair minimal tələblər haqqında» BMT Sazişi, habelə bu Sazişə uyğun olaraq «Yol hərəkəti haqqında»

Azərbaycan Respublikası Qanununun 33-cü maddəsinin I hissəsi sürücüyə dair dörd tələb irəli sürür: 1) müəyyən yaş həddinə çatma; 2) müəyyən olunmuş proqram üzrə nəzəri biliklər; 3) nəqliyyat vasitələrini idarə etmə üzrə təcrübi vərdişlər; 4) sağlamlıq cəhətdən sürücülüyə yararlı olma (2, 179). Sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitmiş şəxs istənilən halda sadalanan tələblərdən ilk üçünə malik olacaqdır: onun artıq sürücülük vəsiqəsi əldə etmiş olması o deməkdir ki, bu şəxs müvafiq yaş həddinə çatmışdır, sürücülük üçün zəruri nəzəri biliklərə və təcrübi vərdişlərə malikdir və uğurlu imtahan vermişdir. Vəsiqənin etibarlılıq müddətinin bitməsi bu üç tələbə təsir edə bilməz. Lakin dördüncü tələb – sağlamlıq vəziyyətinin sürücülük üçün yararlı olması tələbi barədə eyni fikri birmənalı söyləmək mümkün deyildir. Məhz bunu nəzərə alan qanunverici iki halda etibarlılıq müddəti başa çatmış sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi üçün sağlamlıq barədə arayışın təqdim edilməsini zəruri saymışdır («Yol hərəkəti haqqında» Qanunun 35-ci maddəsinin VIII hissəsinin 4-cü bəndi): 1) şəxsin yaşı 60-a çatdıqda və daha artıq olduqda; 2) şəxsdə müəyyən xəstəliklərin olması səbəbindən ona sürücülük vəsiqəsi daha qısa müddət üçün verildikdə («Yol hərəkəti haqqında» Qanunun 34-cü maddəsinin V hissəsinin 2-4-cü bəndləri). Bu iki hal istisna olmaqla, sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi üçün sağlamlıq arayışı tələb edilmir. Deməli, arayış tələb edilməyən hallarda sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitmiş olsa da, şəxs sürücülər üçün irəli sürülən 4-cü tələbə də cavab verir: ondan sağlamlıq arayışının tələb olunmaması məhz bu deməkdir. Beləliklə, hesab edirəm ki, sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitdiyi halda onun dəyişdirilməsi üçün qanunvericiliyə uyğun olaraq tibbi arayış tələb edilmədiyi hallarda şəxs nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs sayıla bilməz.

Etibarlılıq müddəti bitdikdən sonra sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi üçün tibbi arayış tələb olunduğu hallarda isə məsələ bir qədər fərqli olacaqdır. Belə hallarda nəzəri və təcrübi baxımdan 3 müxtəlif vəziyyət yarana bilər: 1) şəxsin sağlamlığı sürücülük üçün yararlıdır və o, müraciət etdikdə müvafiq tibbi arayışı alır (və ya ala bilər) və sürücülük vəsiqəsini dəyişdirir; 2) şəxs sağlamlığının sürücülük üçün yarasız olduğunu və tibbi arayış ala bilməyəcəyini bilir və tibbi arayış üçün müraciət etmir, deməli, həm də sürücülük vəsiqəsini dəyişməyə də cəhd etmir; 3) şəxs tibbi arayış almaq üçün müraciət edir, lakin müayinə nəticəsində onun sağlamlığının sürücülük üçün yarasız olduğu müəyyən edilərək ona tibbi arayış verilmir və deməli, o, sürücülük vəsiqəsini dəyişə bilmir. Göstərilən vəziyyətlərdən birincisində şəxsin nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququnun mövcud olduğu heç bir şübhə doğurmur, çünki o, sürücü barəsində irəli sürülən dörd tələbdən hamısına cavab verir. Digər iki vəziyyətdə isə bunun tam əksi mövcuddur: şəxs sürücülük üçün irəli sürülən tələblərdən birinə – sağlamlığının sürücülük üçün yararlı olması tələbinə uyğun deyil. Bu tələb kifayət qədər ciddi tələbdir, çünki sağlamlığın sürücülük üçün yarasız olması o deməkdir ki, ya belə şəxs öz fiziki və psixi vəziyyətinə görə nəqliyyat vasitəsini idarə etmək imkanına malik deyil (məsələn, əlinin birini və ya onun funksiyasını itirmişdir), yaxud hərəkət vaxtı yol hərəkəti şəraitinə nəzarət imkanını itirmişdir və ya belə imkan qəflətən itirə bilər (məsələn, görmə qabiliyyəti ciddi şəkildə pisləmişdir və s.). Belə şəxsin nəqliyyat vasitəsini idarə etməsi çox təhlükəlidir. Ona görə də hesab edirəm ki, sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitmiş və sağlamlığı sürücülük üçün yarasız olduğuna görə sürücülük vəsiqəsi dəyişdirilməyən (və ya dəyişdirilməsi mümkün olmayan) şəxs nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs sayılmalıdır.

Bu məsələ ilə bağlı ölkəmizin yol hərəkətinə dair qanunvericiliyində olan mühüm bir boşluğu da qeyd etmək zəruridir. Belə ki, «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 33-cü maddəsinin V hissəsinin 3-cü bəndində deyilir ki, şəxsdə bu maddənin III hissəsində nəzərdə tutulmuş xəstəliklər və ya fiziki qüsurlar müəyyən edilərsə, xəstəlik müalicə olunanadək və ya fiziki qusur aradan qaldırılanadək şəxsin nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ məhdudlaşdırılır. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi Kollegiyasının 13 dekabr 2012-ci il tarixli, 46 sayılı Qərarı ilə təsdiq olunmuş «İşçilərin icbari tibbi müayinələrinin keçirilməsi tələb olunan işlərin Siyahısı»nın 32.1-32.6-cı bəndlərində müxtəlif mexaniki nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri üçün tibbi əks-göstərişlərin (xəstəliklərin və fiziki qüsurların) siyahısı verilmişdir. Həmin Siyahıda göstərilən əks-göstərişlərdən hər hansı biri sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitmiş olan şəxs vəsiqəni

dəyişdirmək üçün arayış almaq məqsədilə tibbi müayinədən keçərkən aşkar edildikdə (yəni şəxsin sağlamlığının sürücülük üçün yararsız olduğu aydın olduqda), şəxsə tibbi arayış verilmir və yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi bu şəxsin sürücülük vəsiqəsi dəyişdirilmir. Lakin həmin əks-göstərişlər sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitənədək, habelə etibarlılıq müddəti bitdikdən sonra vəsiqəni dəyişdirmək üçün tibbi arayış tələb olunmayan hallarda da yarana bilər (məsələn, aldığı travma nəticəsində şəxsin qolunun biri amputasiya olunur, lakin onun sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddətinin başa çatmasına hələ bir neçə il var). Belə hallarda sağlamlığı sürücülük üçün aşkar yararsız olan sürücü barəsində hansı tədbir görülməsinə dair ölkəmizin qanunvericiliyində hər hansı müddəa yoxdur. Hesab edirəm ki, «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinə dünya təcrübəsi nəzərə alınmaqla müvafiq müddəaların əlavə edilməsi ilə bu boşluğu aradan qaldırmaq olar. Bunun üçün yol hərəkəti təhlükəsizliyinə nəzarət edən orqanın (yəni Dövlət Yol Polisinin) vəzifəli şəxslərinə belə bir səlahiyyət vermək olar ki, onlar sürücünün sağlamlığının sürücülük üçün yararsız olmasına əsaslı şübhələr aşkar etdikdə, bu şəxsə məcburi tibbi müayinədən keçərək tibbi arayış təqdim etməsi barədə göndəriş versinlər. Bundan sonra həmin sürücü dəqiq müəyyən olunmuş müddət ərzində müvafiq tibbi arayışı təqdim edə bilmədikdə onun nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ sağlamlıq vəziyyətinə əsasən məhdudlaşdırılmalıdır. Belə halda həmin şəxs təkrar müayinədən keçərək müvafiq tibbi arayış təqdim etməklə öz sürücülük vəsiqəsini geri almayanadək (yaxud onu dəyişdirməyənədək) nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs sayılmalıdır, çünki bu şəxs də sürücülük üçün irəli sürülən tələblərdən birinə cavab vermir.

Aparılmış təhlilə yekun vuraraq qeyd etmək istəyirəm ki, «nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs» ifadəsinə normativ anlayış verilməsi zəruridir. Qeyd etdim ki, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun «Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında» Qərarında bu ifadənin kimləri ehtiva etməsinin dəqiqləşdirilməsi istiqamətində mühüm addım atılmışdır. Lakin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun qərarlarının normativ-hüquqi akt olmadığını (tövsiyə xarakteri daşdığını), habelə istinad olunan Qərardakı anlayışın natamamlığını nəzərə alaraq hesab edirəm ki, CM-in 263-1-ci maddəsinə bu ifadənin normativ anlayışını təsbit edən aşağıdakı məzmununda «Qeyd» əlavə olunmalıdır: «Nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxs dedikdə, həmin hüququ ümumiyyətlə əldə etməmiş və ya ondan qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məhrum olunmuş və ya bu hüququ müvəqqəti məhdudlaşdırılmış və ya sürücülük vəsiqəsinin kateqoriyasına uyğun olmayan nəqliyyat vasitəsini idarə edən şəxslər, habelə sağlamlıq vəziyyəti sürücülük üçün yararsız olduğuna görə nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ məhdudlaşdırılmış, yaxud sürücülük vəsiqəsinin etibarlılıq müddəti bitdikdən sonra sağlamlıq vəziyyətinə görə vəsiqəsi dəyişdirilməmiş və dəyişdirilə bilməyən şəxslər başa düşülür».

Hesab edirəm ki, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququ olmayan şəxsə belə bir normativ anlayış verilməsi CM-in 263-1-ci maddəsində göstərilən cinayətin subyektlərinin dairəsinin dəqiqləşdirilməsi ilə bağlı nəzəri və təcrübi problemlərə son qoya bilər.

İstifadə olunmuş ədəbiyyatlar:

1. *Abdullayev F.S. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin hüquqi mövqeləri. Bakı, «Zərdabi» nəşriyyatı, 2013. 664 s.;*
2. *Hüseynov Ə. H. «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun kommentariyası. II kitab. Bakı, «Digesta» nəşriyyatı, 2014. 304 s.;*
3. *Səməndərov F.Y., Cinayət hüququ. Ümumi hissə. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, «Digesta» nəşriyyatı, 2013. 720 s.;*
4. *Vəliyev S.Ə. Azərbaycan Respublikasının cinayət hüququ. Ümumi hissə. Dərslik. Bakı. «Elm və təhsil» nəşriyyatı, 2012. 552 s.;*
5. *«Yol hərəkəti haqqında» BMT-nin 1968-ci il Vyana Konvensiyası;*

6. «Sürücülük vəsiqəsinin verilməsi və qüvvədə olmasına dair minimal tələblər haqqında» BMT-nin 1975-ci il Cenevrə Sazişi (Azərbaycan Respublikası bu Sazişə qoşulmamışdır);
7. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi;
8. «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının 3 iyul 1998-ci il, № 517-IQ Qanunu;
9. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Kollegiyasının 12 yanvar 2012-ci il tarixli, Q1-001-12 sayılı Qərarı ilə təsdiq olunmuş «Yol hərəkəti qaydaları və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın təşkilinə dair» Təlimat;
10. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi Kollegiyasının 13 dekabr 2012-ci il tarixli, 46 sayılı Qərarı ilə təsdiq olunmuş «İşçilərin icbari tibbi müayinələrinin keçirilməsi tələb olunan işlərin Siyahısı»;
11. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun «Yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulmasına dair cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında» 15 noyabr 2013-cü il tarixli, 5 sayılı Qərarı.

